

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קדושים - תשס"ג - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : קדושים

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

הזכרת ושאלת טל

את השיעור פותח החזן מר עזרא ברנע הי"ו באמירת השכבה לעילוי נשמתם של ששת מליוני היהודים שנטבחו על מזבח קידוש ה' על ידי הנאצים הארורים ימ"ש. ה' יקום דם עבדיו השפוך, ונקם ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו.

מפתח פוסקים לשאל גשמים

ישנם שתי עונות עיקריות בשנה, עונת הגשמים בחורף, ועונת הקיץ. חז"ל קבעו לשאל על הגשמים בעונת הגשמים החל מיום טוב אחרון של סוכות, ופוסקים מלשאל ביום טוב ראשון של פסח, שאז מתחילה עונת הקיץ. המקור לכך בריש מסכת תענית (בי ע"א), וז"ל "מאימתי מזכירין גבורות גשמים (הגמרא מפרשת שם שגשמים נקראים גבורות, מפני שיורדים בגבורה), רבי אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג, רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג. אמר לו רבי יהושע, הואיל ואין הגשמים אלא סימן קלה בחג, למה הוא מזכיר - אמר לו רבי אליעזר, אף אני לא אמרתי לשאל, אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. אמר לו, אם כן לעולם יהא מזכיר (כיון שאין זו שאלה ובקשה אלא הזכרת שבח לבורא עולם שמוריד את הגשמים בגבורות) - אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים" עכ"ל המשנה. והגמרא מאריכה לדעת כמי נפסקה ההלכה. ומוסיפה המשנה לכתוב, שתקופת הגשמים מסתיימת ביום טוב ראשון של פסח וז"ל (שם ה' ע"א): "עד מתי שואלין את הגשמים - רבי יהודה אומר, עד שיעבור הפסח. רבי מאיר אומר, עד שיצא ניסין". ונפסקה הלכה כר"י, והגמרא מפרשת שכוונת עד שיעבור הפסח היא עד שיעבור זמן קרבן פסח, שהוא ביו"ט ראשון של פסח (ובתפלת במוסף כדאיתא התם).

מפתח של פרנסה (גשמים) ביד הקב"ה

ישנם הטועים וחושבים כי הפרנסה באה לאדם בכוחו ובתושייתו, אבל הגמרא אומרת שעל הגשמים ועל הטל שהם גוף וסמל הפרנסה, צריכים תפלה מיוחדת, וזהו עבודת ה' המוזכרת בפרשת ו'היה אם שמוע' שבקריאת שמע: 'ולעבדו בכל לבבכם'. וז"ל הגמ' (שם בי ע"א): "תניא, לאהבה את ה' א-לקיכם ולעבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפלה, וכתוב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש. אמר רבי יוחנן, שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן, מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים. מפתח של גשמים דכתיב 'יתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו'. מפתח של חיה מנין דכתיב 'ויזכר א-לקים את רחל וישמע אליה א-לקים ויפתח את רחמה. מפתח של תחיית המתים מנין, דכתיב 'וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם'. במערבא אמרי, אף מפתח של פרנסה, דכתיב 'פותח את ידך' וגו'. ורבי יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא, אמר לך, גשמים היינו פרנסה". הרי שהגשמים והפרנסה לא נמסרו לשליח ולא נמסרים אלא בחישוב מיוחד של בורא עולם, ולא באים לאדם על ידי כחו ועוצם ידו.

נוסחאות שונות בהזכרת גשמים וטל

את הזכרת גבורות הגשמים והטל קבעו חז"ל לומר בברכת "אתה גבור" שבתפלת שמונה עשרה, ואת שאלת הגשמים קבעו בברכה התשיעית היא ברכת השנים. לכל העדות אומרים "משיב הרוח" בתקופת הגשמים, ו"מוריד הטל" בתקופת הקיץ. אך ישנם הבדלים בנוסח ברכת השנים בין האשכנזים לבין הספרדים, הספרדים משנים בברכת השנים בין החורף לקיץ, שבחורף אומרים 'ברך עלינו, ובקיץ 'ברכנו', ואילו האשכנזים אומרים כל השנה 'ברכנו' ורק משנים בגוף הברכה בין החורף לקיץ, שבחורף אומרים 'ותן טל ומטרי' ובקיץ 'ותן ברכה'. ויש לחלק מהאשכנזים נוסח שונה, אבל כאן בארץ הוא אחיד (האשכנזים בחו"ל לא היו אומרים "מוריד הטל", בארץ ישראל גם האשכנזים אומרים "מוריד הטל", וכן הביא הרב טוקצינסקי שאומרים כדעת הספרדים ב"י.

והרווח הוא שאם בימי החורף לא אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" ואמר "מוריד הטל" - יצא יד"ח. אבל אם לא אמר "מוריד הטל" - חייב לחזור לראש התפילה).

טעה בהזכרת טל

מרון בשו"ע דן בעניין הזכרת ושאלת גשמים וטל, וז"ל (סי' קי"ד סי"ד): "אם אמר מוריד הגשם בימות החמה, מחזירין אותו וחוזר לראש הברכה. ואם סיים הברכה, חוזר לראש התפלה". ובמשנ"ב כותב שאם לא סיים ברוך אתה ה' מחיה המתים, אלא אמר ברוך אתה ה', יכול לסיים למדני חקיד, ויחזור ל'אתה גבור' ויאמר מוריד הטל, וז"ל: (משנ"ב שם סי"ק כ'): "עיינן בפמ"ג שכתב דהיינו לאחר שאמר בא"י אבל השע"ת והח"א כתבו דוקא אם סיים לגמרי אבל אם נזכר לאחר 'השם' יסיים למדני חוקיד כדי שלא תהיה לבטלה וא"כ הוא כאלו עומד עדיין באמצע הברכה וחוזר לאתה גבור".

אחרי שהרגיל לשונו לא חוזר

בקיץ מתחילים לומר ברכנו מייד עם הזכרת הטל. ואם הסתפק אם אמר מוריד הטל, וכן אם אמר ברכנו או ברוך עלינו, כל עוד לא הרגיל את לשונו לומר את הנוסח הראוי, חייב לחזור. ובשו"ע (סי' קי"ד סעי' ט"ו) כתב שהרגל לשון נקרא אחרי שישנה תשעים פעם את הנוסח הנכון, ורק לאחר מכן אם הוא מסופק אינו חוזר. לדעת החתם סופר צריך לומר ק"א פעם, ולא קי"ל כוותיה, והרוצה להחמיר, תע"ב (ועיינן לכה"ח קי"ד סי"ק ח"ן).

אמירת צ' פעמים ללא שו"מ

צריך לשים לב שלפעמים כשרוצים לחזור תשעים פעם על נוסח מסוים, זה מאלץ אותנו להזכיר שם שמים לבטלה, שכן אם לדוגמה רוצה להתרגל לומר 'מוריד הטל', ולשם כך אומר 'אתה גבור לעולם ה' מוריד הטל', וכך חוזר על זה תשעים פעם נמצא מזכיר שם שמים לבטלה. על כן בסידור 'קול אליהו' כתבנו לומר 'מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל', ובאופן זה לא הזכיר שם ה' לחינם, וגם הרגיל לשונו ויצא מידי ספק. גם אין לומר אתה גבור לעולם 'השם' ככתבו תשעים פעם, שהרי אין זה מקנה הרגל בהזכרת השם באדנו"ת, ועדיין קיים החשש שכשיזכיר בתפלה את השם באדנו"ת לא יאמר כמו שצריך 'מוריד הטל'. אשר על כן, הטוב ביותר הוא כדלעיל. יש אומרים שצריך להמשיך מכלכל חיים בחסד והלאה, ואין בזה שום חיוב אלא אם יאמר עד מוריד הטל אנו אומרים שכבר התרגל, ומסתמא ימשיך כרגיל ולא חיישינן שיחזור למה שהיה רגיל לומר בחורף.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קדושים - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שהוא אומר, ואם לא השמיע לאזנו יצא בן שהוציא בשפתיו ובין שבירך בליבנו" (פ"א מהלכות ברכות הלכה ז').

נזכר לאחר שאמר מחיה המתים

אם נזכר שלא אמר מוריד הטל לאחר שכבר סיים "מחיה המתים" אבל עוד לא התחיל 'אתה קדוש', אמרינן בזה סב"ל ויחזור ל'אתה גבור' ויאמר מוריד הטל. אך אם כבר התחיל את הברכה הבאה ואפילו אם אמר רק 'אתה', חוזר לראש התפלה בגלל מחלוקת גדולה בין הרמב"ם לשאר הראשונים (ועיין בס"י קי"ד בביאור להלכה ד"ה ואם).

לומר הרבה פעמים עד שיתרגל

מוותר לומר כבר ביום טוב ראשון של פסח תשעים פעם מחיה מתים וכו' מוריד הטל כדי להרגיל את לשונו לית לן בה ואין בזה משום 'מכין' מיום טוב ליום חול, כי בדברי תורה אין 'מכין'. המגן אברהם כותב ששלשים יום זה לא מדויק כיון שיש תפילות מוסף וזה מוסיף מתשעים פעם. ומיהו, כותב המג"א על כך שבאמת לא כתב תשעים פעם אלא הרבה פעמים עד שיתרגל בזה. וכן לקחו חשבון ממוצע ואמרו תשעים פעם.

השוני בחזקה של מוריד הטל מחזקת שור מועד

דין חזקה נלמד בכל התורה מדין שור תם ושור מועד, שכן כל עוד לא נגח שלש פעמים נקרא שור תם ומשלם חצי נזק ומגופו, ובנגיחה הרביעית הועד לנגוח, וחייב בעל השור לשלם נזק שלם מן "העליה", היינו מכספו הפרטי אע"פ שאין השור שוה בנזק שהזיק. ובגמרא (ב"ק כ"ד ע"ב) נחלקו האם קירב נגיחותיו או ריחק נגיחותיו, דהיינו האם מדובר בני נגיחות יום אחר יום, או ג' נגיחות ביום אחד. ונפסקה הלכה כדעת רבי יהודה שקירב נגיחותיו לא נעשה מועד. ולפי זה קשה, כיצד נפסק בשו"ע שאמירת צ' פעמים ברציפות עד מוריד הטל מועילה שיתרגל, והרי קי"ל כרבי יהודה שהרגל שנעשה בקירוב וברצף לא קובע חזקה? ומתרצים שבענין הרגל זה מועיל (עיין למג"א ס"י קי"ד ס"ק י"ג).

אין מוקדם ומאוחר בלימוד תורה

אדם שאוכל מצה בחג סוכות למשונה יחשב, וכן אם ינענע בלולב בפסח. אבל אם יושב לאחר ליל הסדר ולומד מסכת סוכה, או אם לומד בחג סוכות מסכת פסחים, לית לן בה, כי בכל מה שקשור ללימוד תורה קי"ל אין מוקדם ומאוחר בתורה. והנה מה שהתורה נכתבה שלא כסדר, מכיון שחז"ל אומרים שהקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, כלומר שיש בכחה של התורה לברוא עולמות, ועל כן שינה הקב"ה את סדרה, שיסוד העולם הוא בלימוד התורה. וזהו שאומרים 'היום הזה באו מדבר סיני' למרות שהיו שם מכבר, אלא שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. והענין בזה הוא שגם כשהטכנולוגיה רחוקה מאוד מהאמצעים שהיו בזמן מתן תורה, אף על פי כן 'היום הזה באו מדבר סיני', וכאילו אמרה תורה את תדליקו חשמל בזמן שיש חשמל.

מעלת שמירת השבת כהלכתה

חומרתה של השבת גדולה עד מאד, והמחללה חייב סקילה, בשונה מהמחלל את יום הכיפורים שאינו חייב אלא כרת שהוא קיל מזה; ומאידך, כתוב שכל מי ששומר שבת אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מחול לו, שכן בשמירת השבת הוא מודה במי שציוה לשומרה, וכופר בעבודה זרה, ועל כן יש לו תוחלת מחילה. וזהו שחז"ל אומרים שמי

אמירה צ' פעמים 'אתה גיבור' עד 'מוריד הטל' וכ"כ מרת בשו"ע: "אם מיום ראשון של פסח אומר ברכת 'אתה גבור' עד 'מוריד הטל' צ' פעמים, כנגד ל' יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום, משם ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר גשם, הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם, ואינו צריך לחזור". ויש אומרים שלא יתחיל מ'אתה גיבור', אלא יאמר 'מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל', וכן נוהגים (עיין שו"ע ס"י קי"ד סעי' ט' לחונים עליו. ולכה"ח ס"ק נ"ה).

בלוח שנה של "היכל שלמה" כתבנו שלפי מנהגי ספרד עפ"י שו"ע והבא"ח צריך לומר תשעים פעם. ויש שרצו להגיה שצ"ל מאה ואחד פעם, אך אין כל סמך לדבריהם (הרב חסד לאלפים כותב: י"א שצריך לומר תשעים פעם, וי"א שצ"ל מאה ואחד פעמים, ואני אומר מאה וגי פעמים).

לסיכום: על מנת לצאת מידי ספק: יאמר צ' פעמים "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל". ובברכה התשיעית היא ברכת השנים, האשכנזי יאמר: "ואת כל מיני תבואתה לטוב ותן ברכה" תשעים פעמים, ולאחר מכן אם הוא מסופק יוצא יד"ח, וא"צ לחזור. וספרדי צריך לומר "רופא חולי עמו ישראל ברכנו" צ' פעמים, ואז אם הוא מסופק אינו חייב לחזור.

בקיץ - טעה והזכיר "משיב הרוח" או מסופק:

אם טרם הזכיר שם ה' של 'מחיה המתים' – חוזר ל'אתה גיבור'.
הזכיר שם ה' של 'מחיה המתים' – אומר 'למדני חוקיך' וחוזר ל'אתה גיבור'.
סיים 'מחיה המתים' ולא התחיל 'אתה קדוש' – חוזר ל'אתה גיבור'.
התחיל 'אתה קדוש' – חוזר לראש התפילה.

בברכה תשיעית: האשכנזים: בקיץ - אומרים "ותן ברכה", ובחורף - "ותן טל ומטר לברכה".
הספרדים: בקיץ – ברכנו, ובחורף – "ברך עלינו".

ספרדי שהתפלל בנוסח אשכנזי - יצא ידי חובה, וכן אשכנזי שהתפלל בנוסח ספרד או עדות המזרח יצא יד"ח.

האר"י אומר שבקיץ אומרים "ברכנו", ובחורף – "ברך עלינו". ואומר הרב ברכ"י משם גורי האר"י (בלשון מליצה כינוי לתלמידיו) שכן נוהגים. ותימא מדוע אמר משם תלמידי האר"י ולא משם האר"י עצמו.

בסידור תפילה 'קול אליהו' בעמוד ר"י הזכרנו מה דין המסופק, והוספנו שם תשע הלכות מיוחדות בנושא זה.

הרהור שם ומלכות בליבו

הרב בא"ח כותב: אם אדם מסופק אם אמר איזה דבר או לא, יהרהר שם ומלכות בליבו. ורבים מתקשים להבין מה טעמו. ולמעשה, זה רמב"ם מפורש בהלכות ברכות, וז"ל: "כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קדושים - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

כגון: לענין עדות – אם בא עַד והעיד שפלוני 'הלווה' לפלוני, ותוך כדי דיבור תיקן העד את עצמו ואמר פלוני 'לווה' מפלוני, אין בעיה בזה. אבל אם תיקן את עצמו לאחר כדי דיבור, עדותו בטלה.

אבל בנדר – לדעת הר"ן אם אמר 'אתן כך וכך כסף לצדקה, בלי נדר' או שאמר כן בנשימה אחת, אזי כשאמר 'בלי נדר' לבסוף, עקר את החיוב שאמר בתחילה, ואינו רשאי לעשות כן. ולכן עליו לומר בתחילת דבריו 'בלי נדר אתן כך וכך'.

נדר בלימוד תורה

או אם אמר 'אני אלך לשיעור תורה', ובדרך פגשו חבריו, אינו יכול לשוב לביתו אלא חייב ללכת לשיעור ללמוד, וכדברי הגמרא "נדר גדול נדר לאלוקי ישראל" (נדרים ח' ע"א).

ראובן שאמר לשמעון חברו בא ונלך ללמוד תורה או לשמוע שיעור בשעה מסוימת – על ראובן חלה החובה להשכים וללכת לבית שמעון, להזכירו ולעודדו שיבוא לשיעור (נדרים שם).

שואל הרב נימוקי יוסף על הר"ן, מהו פירוש דברי הגמרא "האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל" - הרי כל אדם חייב ללמוד תורה, מושבע ועומד מהר סיני, והרמב"ם אומר אפילו גוסס? ועונה: אמנם אדם חייב בלימוד תורה בכל רגע ורגע, אבל כשאדם אומר אני אלמד הלכות מסוימות כגון: הלכות תפילה, על זה חל הנדר.

ועל כן ירגיל אדם את לשונו לומר תמיד בלי נדר אעשה כך וכך, ואם גם על מחשבה ירגיל עצמו כן, מה טוב.

הטועה בתפילתו

כתוב בגמרא בברכות (ל"ד ע"ב): אם התפלל וטעה בתפילתו סימן רע לו, ואם שליח ציבור הוא סימן רע לשולחיו. ועל כן, ירגיל אדם את עצמו להתפלל תמיד מתוך סידור, כדי שלא ישכח את השינויים או ההוספות בתפילה.

שינה במזיד מנוסח התפילה

השבוע התברכנו בגשמי ברכה, אך אין אדם יכול לשנות בתפילה ולומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" במקום "מוריד הטל", כי אינו בעל הבית לשנות. ואם שינה במזיד - חוזר לראש התפילה.

המסופק ישמע מהש"צ ויענה רק אמן

אומר הרב נשמת חיים: אם אדם בטוח בעצמו שאינו טועה, והסתפק האם אמר כנוסח הנצרך, יכול לסמוך על חזרת הש"צ. ואם עושה כן, לא יענה 'ברוך הוא וברוך שמו' אלא רק 'אמן', ויחזיק סידור בידו וישמע כל מילה מפי הש"צ.

ברוך המחזיר אבידה לבעליה

בחתונת חתנו של הבבא סאלי זיע"א, ר' יהודה יודיוף זצ"ל, ערכתי את החופה לפי בקשת האדמו"ר זיע"א, ואמרתי לחתן שאני מברך כדי להוציאו ידי חובה, ושיענה 'אמן', בלי ברוך הוא וברוך שמו. לקח הבבא סאלי את מקלו ודפק על הריצפה ואמר אני הולך מפה, ואמר אנו נהגנו לומר ברוך הוא וברוך שמו גם על ברכות שאנו חייבים כמו בקידוש. עניתי לו למה כבודו ילך, יענה החתן ויאמר

שאומר 'ויכולו' נעשה שותף במעשה בראשית, כי בכך הוא מפרסם את מי שאמר לשמור שבת ונעשה כשותף בכך (עיין ב"י שו"ע או"ח סי' רמ"ב).

מדה כנגד מדה

רבי יעקב מאיר שכטר זצ"ל (מלמד בישיבת פורת יוסף) היה אומר על האומרים שהאדם נוצר מהקוף, ששכלם ומעלתם דומה לקוף, שכן זוהי השקפת עולמם. אבל מעלת המאמין שהוא יציר כפיו של הקב"ה, יש לו מעלה וחשיבות מיוחדת, ומוודדים לו כפי מעשיו מדה כנגד מדה.

טעה אחרי שלשים יום לא ביטל את חזקתו

כתוב בתשובות רמ"א בענין הרגלו של האדם, שיש הבטוחים בעצמם שמיד בהשתנות הנוסח ליברכנו הוא אומר זאת בלי להתבלבל, מהני. ואם טעה אדם אחרי שלשים יום, וברור לו שטעה, האם ביטל את הרגלו ואת חזקתו של השלושים יום הקודמים, או שמא זה מצב חדש? דעת הב"ח להקל בזה שאינו מבטל את חזקתו, דהיינו אם הוא מסופק אינו חוזר (עיין לב"ח פרשת בשלח אות טו).

אמר תפילת חול במקום תפילת שבת

אם ביום שבת טעה ובמקום לומר "אתה קדשת" או "ישמח משה" או "אתה אחד" אמר "אתה חונן לאדם דעת" והמשיך כביום חול, ובברכנו אמר "ברך עלינו" וזכר שכעת קיץ, וכן שהוא שבת - מה דינו ?

שאלה זו מובאת בכה"ח משם שיבולי הלקט, וז"ל: "כתב הלקט ח"ב סי' צ"א אם אדם נמשך בתפילת שבת, והתחיל אתה חונן וסיים בברכת השנים, וזכר שהיה שבת והיה בימות החמה ושאל מטר (וענה הלקט) חוזר לאתה חונן וממשיך הלאה לברכת השנים ואומר 'ברכנו', והביאו יד אהרן. (ואומר בעל כה"ח) והוא תימה, דלמה צריך לחזור אם שאל מטר עד שיאמר ברכת השנים כתקנה, דלא הטעם אם שאל מטר בימות החמה חוזר משום דגשמים סימן קלה והוי מתפלל שלא כהוגן וכאילו לא התפלל, הכא נמי לא התפלל וכו'. ולבסוף כתב: יש תקנה שיאמר אחר שחתם מברך השנים ותן טל ומטר. ולעניות דעתי נראה, דגם בתן טל ומטר אין צריך לומר כיון שתפילה זו אין צריך היום, ולמעוטיה בהפסקה, ודיו במה שהפסיק עד כאן" (עיין לכה"ח סי' קי"ז ס"ק ז"ך).

הוסיף בתפילה יעלה ויבוא שלא בר"ח

אם ביום חול התפלל שחרית או ערבית ואמר "יעלה ויבוא", שלא ביום ר"ח: אינו חייב לחזור ולהתפלל, ואין אמירת יעלה ויבוא נחשבת הפסקה, וכן אם אמר בערבית ביום חול "אתה חוננתנו" אינו חוזר על התפילה כיון שזה חלק מהתפילה, ולוואי ויתפלל אדם כל היום כולו.

תוך כדי דיבור

אם שאל מטר וזכר תוך כדי דיבור: יתחיל מיד ברכת השנים. אבל אם עבר תוך כדי דיבור – חייב לחזור לראש התפילה.

ישנו כלל "תוך כדי דיבור כדיבור דמי", אך לא בכל ענין אומרים כן.

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קדושים - תשס"ג - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

יש מי שאומר כיצד אומרים ביום שבת בזמירות "יהי רצון מלפניך וכו' שתרחם עלינו ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל פשעינו" וכו', הרי בשבת אין וידויים ?

ומאותו ענין שואל מרון הבי"י כיצד בברכת המזון בשבת אנו אומרים "רחם ה' אלוקינו וכו' רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו הרויחנו והרווח לנו" ? וכן בירצה והחליצנו כיצד אנו אומרים "ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו וכו' והראנו בנחמת ציון" ? ועונה: כיון שזה נוסח התפילה אומרים כן.

אם אין בינה אין תפילה

אנו אומרים בתפילה "וחוננו מאיתך חכמה בינה ודעת". וכתוב בשו"ע (או"ח סי' קט"ו סעי' א'): "מפני שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל, קבעו ברכת אתה חונן ראש לאמצעות, שאם אין בינה אין תפלה".

וקדושים בכל יום יהללך סלה

ואנו אומרים "אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך סלה".

הפשט עפ"י האלשיך הקדוש, הוא: הקב"ה קדוש, והמלאכים שהם קדושים מהללים אותו. אבל יש מפרשים שאנו עם ישראל קדושים.

המלאכים אומרים ממקומו" כבודו", לשון כבוד ולא בלשון נוכח. אבל אנו עם ישראל יותר טובים מהמלאכים שאנו פונים אל הקב"ה בלשון נוכח "ברוך אתה ה'".

וילמד אדם מוסר לעצמו שבעת התפילה הוא מדבר אל הקב"ה בעצמו. ולא יעסיק את ראשון במחשבות הבלי העולם הזה. ולפחות לפני התפילה יקרא את תפילת הבאי"ח, שמבטל כל מחשבות רעות והרהורים רעים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש ומתנה שכולם בטלים מכל צד ולא יהיו חלים כלל ועיקר (מובא בסידור קול אליהו עמוד ס"ט).

וכי האדם יכול לומר על עצמו שהוא קדוש. וכן מצינו בברכת המזון "הרחמן הוא ישתבח בנו לדור דורים הרחמן הוא יתפאר בנו לנצח נצחים", והאשכנזים מוסיפים "הרחמן ישתבח ויתפאר בנו לדור ודור ולנצח נצחים", הכיצד יכול האדם להעז ולומר שהקב"ה ישתבח בו ?

אומר האלשיך הקדוש, הכוונה היא, שהאדם אומר יהי רצון שאני אהיה צדיק וחסיד ואעשה מצוות, והקב"ה ישתבח בי. כמו שאמר הקב"ה לשטן "הראית את עבדי איוב" (ואמנם כוונתו של הקב"ה היתה כדי שיתעסק השטן עם איוב ויעזוב את עם ישראל, אבל סוף כל סוף הרי הוא השתבח באדם).

גמלנו גומלנו ויגמלנו

הגמרא אומרת שבברכת המזון צריך לומר "הטיב מטיב ויטיב" וכן גמלנו גומלנו ויגמלנו.

והאדם תמיד צריך להודות לשעבר ולבקש על העתיד, וכמו שנכנס לכרך זה לשלום כך יצא ממנו לשלום. וגם בליל פסח אנו מתפללים על העבר ועל העתיד שנוכח לקיים קרבן פסח במועדו.

ברוך הוא וברוך שמו אם זה רצון כבודו. וכששאלתיו מי אומר כן, ענה לי הבבא סאלי כי סידנא ר' יעקב שקבור במצרים כך אמר. לאחר זמן חיפשתי בכל ספריו של ר' יעקב אך לא מצאתי.

יום אחד בעשרת ימי תשובה ראיתי בספרו של רבי יעקב על התשובה (ובו הוא לומד מכל פסוק של מזמור קי"ט על התשובה) שכתב, שאדם חייב לחזור בתשובה גם על דברים שלא עלה בדעתו, שלעיתים אדם אינו אומר 'ברוך הוא וברוך שמו' על מצוות שהוא חייב בהם ועליהם הוא צריך לחזור בתשובה. והראתי זאת לבבא סאלי, והוא אמר לי ברוך המחזיר אבידה לבעליה.

אמירת ב"ה ובי"ש על מצוה שיוצא בה יד"ח

עכ"ז ישנה דעה אחרת של שו"ע ר' זלמן שאם אמר 'ברוך הוא וברוך שמו' על ברכה שהוא חייב לצאת בה – לא יצא ידי חובה.

הרב חיד"א נקט בדרך פשרה בין שתי הדעות לעיל ואמר: לכתחילה – לא יאמר 'ברוך הוא וברוך שמו', אך אם כבר אמר – אינו נקרא הפסק ויצא ידי"ח (ועיין בברכ"י סי' רי"ג ס"ק ג').

ולכן בהבדלה או בקידוש לא יאמרו השומעים 'ברוך הוא וברוך שמו' אלא רק יענו אמן. ואם ענו בהו"ש יצאו ידי"ח. וכתוב בשו"ע: אם לא ענו אמן אעפ"כ יצאו ידי"ח.

אדם ששומע הבדלה בבית כנסת ואינו מתכוון לצאת ידי"ח יכול לענות בהו"ש, אבל יענה בלחש כדי שהשומעים ומתכוונים לצאת ידי"ח לא ילמדו ממנו וגם הם יענו בהו"ש ויחשבו שיש חיוב לענות או מותר.

הכוונה בפירוש המילה 'אמן'

בסידור 'קול אליהו' לאחר כל אמן שבקדיש נכתב בסוגריים ביאורו, האם הכוונה אמת או אמת וכן יהי רצון. כי לעיתים אם התכוון לאחד מן הפירושים יהא כופר בעניינתו. כגון: יתגדל ויתקדש שמיא רבא אמן - הכוונה אמת, ולא אמת וכן יהי רצון.

בתפילת עמידה חלק מהאמן שעונים על הברכות פירושה אמת, כגון על ברכת מחיה המתים. ויש שפירושה אמת וכן יהי רצון, כגון בברכת חונן הדעת.

אך אדם שאינו יודע לכוון את הביאור הרצוי למילה אמת, יענה אמן סתם בפיו, ויכוון במחשבה שהוא עונה אמן ופירושו כפי שכתוב בסידור.

הרחב פיך ואמלאהו

בהלכות ר"ה כתבנו שצריך להניח על השולחן מלח וסוכר כדברי הבאי"ח, ויש שמקפידים בכך, ויש שלא לוקחים כלל דבש בערב ר"ה, והם אומרים 'חדש עלינו שנה טובה ומתוקה' בלבד ללא המילה 'כדבש', כי מתיקות הדבש אינה טובה כ"כ שעליו נאמר "דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאתו" (משלי כה, טז).

היה אומר הרה"ג חכם יעקב מוצפי ע"ה וזיע"א: ממאן דלית ליה קבעינא !! הרי אנו מבקשים מהקב"ה שהוא כל יכול, הרחב פיך ואמלאהו. כל אדם יכול לבקש מה שיחפוץ, וטוב תמיד לבקש כי לא ידע האדם מתי היא עת רצון מלפני הקב"ה.

כתוב על משה רבנו "הראני נא את כבודך" אומר רש"י: ראה שהיא עת רצון וביקש. ועי"כ אפשר לבקש מהקב"ה כל מה שאדם שחפץ.

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

קדושים - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org
www.harav.org

שינוי פסוק מיחיד לרבים

ישנו הפסוק "רפאני ה' וארפא" (ירמיה יז, יד)
וכתוב בהלכה שאסור לשנות פסוק מיחיד לרבים או להיפך. וא"כ
כיצד אנו אומרים בתפילת העמידה "רפאנו ה' ונרפא"
כותב השו"ע אע"ג דכתיב בלשון יחיד, אנו אומרים זאת בלשון רבים
מכיון שאדם אינו מתכוון לקרא את הפסוק אלא להתפלל.
אומר הרמ"א מ"מ מזמור שלם אסור לשנות מלשון יחיד לרבים או
להיפך (עיין לשו"ע סי' קט"ז).

ואומר הרב: יש נוהגים לומר את מזמור "יענך ה' ביום צרה" לילדת
המקשה לילד, בלשון נקבה "יענך" "ישגבך", ואומרים לה מן שענה
לאמא שלה הוא יענה לה. ומשנים את המזמור לנוכח הנקבה
והדפיסו בתהלים בדפוס אמסטדס מזכר לנקבה.
או שאומרים את הפסוק "אל נא רפא נא לה" לזכר ומשנים 'רפא נא
לני' (עיין לכה"ח סי' קט"ז ס"ק ו').

ועוד אומר הרב: שישנם רמזים גדולים ונשגבים בפסוקי התנ"ך,
ואם היה יודעם לא היה משנה כלל ועיקר (כה"ח שם).

האם ניתן להוסיף בברכת "רפאנו" ?

וכתוב בשלמי ציבור: "אם רוצה להוסיף בתפילת 'רפאנו' יכול לומר
'יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתתפילת רפואה
שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף, כדי שאהיה חזק בבריאות גוף
ונשמה לקיום תורתך הקדושה, בא"י רופא חולי עמו ישראל", עכ"ל
(עיין בכה"ח סי' קט"ז ס"ק ג').

והוסיף: אם רוצה להתפלל על שום חולה יאמר בתפילה 'רפא נא
לפלוני בן פלונית רפואה שלמה בתוך שאר חולי עמך ישראל'.
והמתפלל לפניו (לפני החולה) אין צריך להזכיר את שמו, מג"א סי'
קיי"ט סק"א וכו'. ואם טוב להתפלל ברפאנו או בשומע תפילה
יתבאר לקמן בס"ד בסי' קיי"ט אות א', עכ"ל כה"ח קט"ז ס"ק ג'.
ושם בסי' קיי"ט כתב שיי"א שיתפלל על חולה בברכת שמע קולנו,
ובתפילת רפאנו יחשוב על החולה ויתפלל עליו במחשבה (עיין שם
ס"ק ג').

חדש אחריתנו מראשיתנו

אנו אומרים בתפילה בברכת ברכך עלינו "וברך שנתנו בטללי רצון
ברכה ונדבה ותהי אחריתה חיים ושבע ושלוש כשנים הטובות
לברכה".

אנו רוצים שהקב"ה יחדש אחריתנו מראשיתנו, וכדברי הפסוק
"וכימיך דבאך" (דברים לג, כה) כמו שבימי הבחורות האדם צעיר ויש
לו כח, כך בימי הזקנה יהא לו כח לכל דבר.

חשתי ולא התמהמהתי

הרה"ג חכם שמעון אגסי ע"ה היה אומר על הפסוק בתהלים "חשתי
ולא התמהמהתי לשמור מצותיך" (קייט, ס'), הרי אם חשתי ודאי
שלא התמהמהתי ? אלא אם אדם כל בוקר רגיל לקום ולהתפלל
וחוזר לביתו, ובערב הולך להתפלל וחוזר והולך לבית המדרש, גם
כשיזקין ימשיך ללכת מתוך הרגל.

ויהי רצון שהקב"ה יזכה אותנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וזוכה
לגאולה שלמה, וידבר שונאינו תחתינו, ואני זאת בריתי ובה לציון
גואל, אכ"ר.

